

ně vítán jako rektor platný z roku 1969, ale pak se na něj zase rychle zapomnělo, jak konstatuje syn Jiří v Doslovu ke knize. Sestavil ji ze zvukových záznamů pořízených otcem a jako zajímavé ohlédnutí za životem – v podstatě dvou lékařských generací Vanýsků – ji předkládá těm, pro něž může znamenat velmi mnoho podnětů ke konfrontaci s vlastním životem, i těm, kteří se pohybují mimo lékařskou profesi a žijí už ve značně proměněných poměrech. Lidský přínosná „chodem“ a zkušenostmi jednoho konkrétního života je to kniha pro každého. Čtenář necht po ní ovšem sahá s vědomím, že jde o subjektivní výpověď v medicíně známého a exponovaného člověka s výraznou osobností otce – internisty v zádech, s bohatými kontakty i konexemi (také v zahraničí). Všechny situace vypráví a vyhodnocuje tak, jak je sám prožil, a podle toho, jak lidé, s nimiž se ve svém životě potkával i střetával, více či méně měli vliv na materiální i duchovní kvalitu jeho osobního života. Memoárové práce nelze přijímat stejně jako historický dokument; subjektivní vidění světa a vlastního místa v něm už předem omezuje objektivitu. Přesto, nebo právě proto, doporučujeme knihu k pozornému čtení. Její jednoduchý vyprávěcí styl, vtipné postřehy, četné citace výroků lidí dosud žijících mezi námi, líčení mezilidských pracovních vztahů v exponovaném oboru a všech těch různých politických a sociálních „uzlíků“, kterými se sukují individuální životy, dělají z četby napínavý, pro mnohé místy až adrenalinový zážitek.

V. LINHARTOVÁ

- * Prožil jsem zvláštní století, vzpomínky očního lékaře prof. MUDr. Jana Vanýska, DrSc. K vydání připravili Jiří Vanýsek a František Šalé, Brno/Boskovice: Albert 2007, 393 s.

Ironická komunikace aneb co mají společného Scarron a Cervantes

Dagmar Pichová se ve svých odborných pracích zaměřuje na francouzskou literaturu 17. století, na vztah literatury a filozofie, na

utváření moderního románu a z autorů zejména na Paula Scarrona. Jemu a pojetí ironie v jeho *Komediantském románu* věnovala i svou disertační práci. Nakladatelství Masarykovy univerzity vydalo v roce 2007 v edici Spisů FF MU zkrácenou verzi doktorské práce této autorky pod názvem *La Communication ironique dans le roman comique de Scarron. Étude comparative avec Don Quichotte de Cervantes*.

V první části publikace autorka definuje pojem ironie a ironické komunikace. Vychází nejprve obecně z roviny sémantické a pokračuje přes pragmatické užívání tohoto druhu komunikace. Teprve po důkladném terminologickém úvodu přenáší model ironie a jeho základní cíl do oblasti literárních děl a znovu hledá teoretickou definici pro tuto oblast. Připomíná, že soustavnější práce o románové ironii vznikly až koncem 18. století v období romantismu, ironie se však v dílech objevovala již po staletí. Zdůrazňuje významnou roli čtenáře, který musí znát způsob této komunikace a přistoupit na „pravidla hry“, aby mohl text správně interpretovat, neboli jeho četba musí být aktivní. Jedině z těchto předpokladů může *ironikovo* sdělení proniknout k poučenému *partnerovi* v komunikaci a nezastavit se pouze u *naivního příjemce*.

Druhý oddíl knihy je věnován literatuře 17. století. Jedná se o terminologickou literární základnu pro následující konkrétní zpracování obou románů. Dagmar Pichová představuje pojetí ironie v literární estetice období označovaného jako *baroko*, ale připomíná také její proměny od dob antiky přes středověk a renesanci. Druhou část tohoto oddílu zaměřuje na vývoj románu ve španělském a francouzském prostředí. Žánr patřící mezi *nizká* literární díla si nezískával snadno své uznání, stejně jako jeho autoři stojící často na okraji společnosti. Pichová postupuje systematicky a kousek po kousku odkrývá bohatství a kouzlo barokní literatury, studovaného žánru i teoretických pojednání, případně narážek v dílech dobových autorů. V závěru kapitoly dochází k termínu *moderní román*. Nezpochybuje prvenství *Dona Quijota* v užití mnoha moderních postupů, naopak je potvrzuje a přiřazuje k nim spolu s dalšími literárními kritiky a teoretiky rovněž ironii jako základní prvek moderní románové tvorby.

Třetí část je uvedena informacemi o obou románech, o jejich vydání a dobovém přijetí. U Dona Quijota se autorka zabývá přijetím nejen ve Španělsku, ale i ve Francii, kde se stal rychle oblíbenou četbou. Přestože Scarron vytváří originální dílo svého druhu a v jeho tvorbě jediný a jedinečný román, nezapře znalost rozsáhlého díla svého španělského předchůdce. Největší část práce D. Pichové je však komparativní, přináší pozoruhodná zjištění díky paralelnímu studiu obou románů, tedy Scarronova *Komediantského románu* a Cervantesova *Dona Quijota*.

Praktické studium obou románů se opírá o teoretický základ položený v předchozích kapitolách. Autorka připomíná, že hlavním předmětem jejího studia je román francouzského autora, přičemž *Don Quijote* slouží jako zdroj odkazů a možnost srovnání a návaznosti. Upozorňuje nejprve, že Scarronova komunikace se čtenářem začíná již v samém titulu románu, který spojuje dvě skutečnosti ve své době neslučitelné. *Román* jako vyprávění se v té době vázal k pozoruhodným postavám z exotického prostředí, zatímco adjektivum *komediantský* odkazuje na všednost situací a komiku ze zcela realistického prostředí. V kapitolách třetího oddílu knihy rozebírá jednotlivé prvky tvořící *sít ironické komunikace*, tedy různé signály, jimiž se ironie hlásí a potvrzuje. Zabývá se nejprve kompozicí obou románů, funkcí názvů kapitol a významem vložených příběhů. Nemůže vynechat ani postavy. Dělí je na postavy ironizované, které jsou zcela ve vyprávěčově vůli a stávají se často obětí jeho humoru, a postavy ironizující, připravující jiným nástrahy s cílem dobře se pobavit. Autorka připomíná také situace, kdy se Don Quijote stává ironikem proti své vůli. Dalším důležitým prvkem v celku ironické komunikace je postava vyprávěče. Pichová opět trpělivě a pečlivě definuje nuance mezi pojmy *spisovatel – autor – vyprávěč*, které později doplní definicemi *skutečného čtenáře – čtenáře – adresáta vyprávění*, aby bylo komunikační schéma úplné. V souvislosti s vyprávěčem autorka upozorňuje na časté zmínky o pravdivosti předkládaného vyprávění a komentáře k užívanému stylu, jimiž autoři obou románů často ironizují sami sebe.

Podle Dagmar Pichové uzavírají Scarron i Cervantes se čtenáři *smlouvu*, a to prostřed-

nictvím prologu a mnoha dalších nejrůznějších upozornění během celého díla. Dávají tak najevo, že celá záležitost je jen hra. Sami se dobře baví vymyšlením mnohdy absurdních situací a představami, jak bude čtenář reagovat. Scarron rozlišuje dva druhy čtenářů: shovívavého či naivního (*bénévole*) a ostražitého či poučeného (*malévole*). Tato parodie rytířských románů a hrdinských eposů může naivního adresáta díla ošálit a on bude věřit všemu, co mu autor předkládá. Shovívavě přijme autorovy omluvy, ale přitom nevědomky spadne do pastí, která mu byla nastražena. Jenom ostražité čtenář se však stává partnerem ironické komunikace, může ocenit autorovy hrátky a *vychutnat si různé nuance projevů ironie* (s. 178). Součástí analýzy příjemců informací v této práci jsou i tzv. sekundární adresáti vyprávění, zde posluchači, kterými se stávají postavy románu, když poslouchají např. Sudbovo vyprávění. Don Quijote je představen zase jako sekundární čtenář. Již od prvních stran se hovoří o jeho početné knihovně a vášni pro rytířské romány. Je jimi tak zaujatý, že si neustále připomíná nějaké historky a komentuje situace podle toho, co se kdy dočítá. Sám se *stává rytířským románem* pro postavy, které se s ním setkávají a vstupují do díla rovněž jako sekundární adresáti komunikace.

Dagmar Pichová pečlivě definuje každou skupinu účastníků ironické komunikace, dokládá svá tvrzení příklady paralelně z obou románů a dotváří tak mozaiku všech reálných i potenciálních možností této komunikace, jež literární díla 17. století nabízejí. Ocenit je třeba především autorčinu detailní znalost studované problematiky doloženou mnoha citacemi a kritickým hodnocením vybraných výroků a dále rozsáhlou, přehledně členěnou bibliografií zahrnující prameny ve francouzštině, španělštině, angličtině a češtině a čítající více než tři sta titulů. Dagmar Pichová ve svém literárním bádání prokazuje pohotovost v uplatňování poznatků z oblastí jazykovědy, psychologie i filozofie a nesmírné zaujetí tématem, které dokáže bezchybnou francouzštinou předat svým čtenářům.

V. BAKESOVÁ